

EESTI RAHVARÕIVAS SÕNAS JA PILDIS

RAHVUSRAAMATUKOGU VARAMUST

Rahvarõivaste kohta öeldakse, et nad iseloomustavad geograafilist paikkonda rohkem kui rahvust. Nende ülesanne on määratleda kandja positsioon konkreetse kogukonnas ning enamasti kasutatakse kohalikke materjale, mida on lihtne valmistada või kätte saada. Samuti tähistatakse ja võimendatakse niiviisi rühmadeks jaotumist kogukonnas: inimese riietus näitab, kas tegemist on abielunaise või tütarlapsena, noore või vana mehega. See on riietus, mida kantakse erilistel puhkudel – püha- ja pidupäevadel ning kogukonna tähtsate rituaalide ajal, näiteks pulmas. Kuigi rahvariided pole kunagi olnud täiesti staatiline nähtus, on nad muutunud aeglaselt. Niisugusel arvamusel on olnud rõivastuse ajaloo uurijad **Friedrich Hottenroth** ja **Auguste Racinet** (*Mida kanti, millal kanti*. Tallinn, Tänapäev, 2008).

Eesti rahvarõivaid tuntakse enamasti 19. sajandist pärinevate muuseumikogude põhjal. Rahvarõiva all mõistame eeskätt eesti maarahva rõivastust, mis sai erilise tähenduse rahvusliku ärkamise ajal kui eestluse võrdkuju. Varasematest aegadest leidub rahvarõivastest üksikuid pilte ja kirjeldusi mõnes välismaa väljaandes. Üks esimesi pilte eesti rahvarõivast on ilmunud 1577. a. Antwerpenis raamatus *Omnium pene Europae, Asiae, Africae atque Americae gentium habitus*. 1586. aastast pärineb Frankfurdis ilmunud **Jost Ammani** teos *Das Frauentrachtenbuch*, mille 122 puugravüüri hulgas kujutatakse kolmel ka Liivimaa naist. Raamatust on 1972. aastal tehtud äratrükk.

Siinsed rahvarõivad on silma jäänud ka Eestimaal reisinutele. **Adam Olearius** oma 1656. a. Hamburgis ilmunud raamatus *Viel Vermehrte Moscovitische und Persianische Reise-Beschreibung* toob eestlaste rahvarõivis pulmasõidupildi, hiljem on sama pilti korratud teistes väljaannetes.

Johann Gottlieb Georgi 1776.-1780. a. St. Peterburgis ilmunud teoses *Beschreibung aller Nationen des Russischen Reichs* kujutatakse kahte Põhja-Eesti naiserõivast. Paljudel pildidel leidub eesti rahvarõivastega koos nii liivi kui ka läti rõivaste elemente. Peterburis välja antud V. Timmi ajakirjas *Русский Художественный Листокъ* (1853, nr. 30) on joonistus Harjumaa rahvariites täiskasvanutest ja lastest. Arensburgis joonistusõpetajana töötanud **Friedrich Sigismund Stern** on joonistanud Saaremaa rahvarõivaid. 1914. aastal anti Riias välja *Album Öselscher Bauertrachten*, milles kolmeist värvitahvli rahvarõivais saarlastega.

19. sajandil koosnesid naiste rahvarõivad valgest linasest särgist, villasest seelikust ja jakist. Abielunaised kandsid põlle ja peakatet, neid võisid käia paljapäi või panna pähe pärjad-lindid. Mehed kandsid valget linast särki, vatti ja vesti ning peas kaapkübarat. Paikkonniti esines riietuses mõningaid erinevusi. Sellest tulenevalt jaotuvad rahvariided neljaks suureks rühmaks: Põhja-Eesti, Lõuna-Eesti, Lääne-Eesti ja saared.

Eesti rahvarõivaid on põhjalikumalt uurinud **Axel Olai Heikel**, kes käis aastatel 1885-1902 Eesti- ja Liivimaal Soome Rahvusemuuseumile materjali kogumas. Tema uurimuses *Die Volkstrachten in den Ostseeprovinzen und in Setukesien* (Helsingi, 1909) on teemat ulatuslikult käsitletud. Õpetatud Eesti Selts korraldas rahvariite kogumisi juba 1894.-1895. aastal, kuid nende kogumisel ja kirjeldamisel on eriline tähtsus **Eesti Rahva Muuseumil (ERM) oma kirjasaatjate ja korrespondentidega**. Rahvariite kohta hakkas muuseum välja andma postkaarte ja nende kogumikke. Eesti rahvarõivaste uurimisega on tegelnud ka **Ilmari Manninen**, kes töötas ERMi direktorina ja avaldas 1927. aastal Eesti rahvariite ajaloo. Tema artikkel *Eesti rahvariite pildistised välismaa kirjanduses möödunud sajandil* (Tartu, 1932) annab põhjaliku ülevaate samal teemal.

Ulatuslik töö *Eesti rahvarõivad* ilmus 1938. aastal **Helmi Kurrikult**. Teemat on käsitletud ka **Harri Moora** *Eesti rahvarõivad XIX sajandist ja XX sajandi algul* (Tallinn, 1957).

1981. aastal koostasid kunstnik **Melanie Kaarma** ja rahvarõivaste uurija **Aino Voolmaa** koguteose *Eesti rahvarõivad*, mis sisaldab ka rõivaste valmistamisjuhendi ning lõiked. Saaremaa Rahvakultuuriselts koostöös Saaremaa Muuseumiga kirjastas 2008. aastal teose *Saare maakonna rahvarõivad*, mis käsitleb teemat juba üksikasjalikumalt.

Rahvarõivaste temaatikat on kasutatud eri aegadel väga erinevas kontekstis poliitilistest plakatitest tõeliselt rahvuslike raamatuteni.

Rahvarõivaste valmistamine muutus aktuaalseks Eesti Vabariigi loomisega, rõhutatakse rahvuslikku identiteeti. 1934. aastal hakkas ajakirja **Taluperenaine** juurde loodud toimkond propageerima ja õpetama rahvariite valmistamist. Pärast Teist maailmasõda valmistasid rahvarõivaid Tallinna Kunstiteodete Kombinaat ja Rahvakunstimeistrite Koondis *Uku*, kes juhendasid ERMi seisukohtadest. Vajadust autentsete rahvariite järele tekitasid üldlaulupeod. Laulva revolutsiooni ajal tõusis taas huvi rahvariite omamise vastu ja inimesed hakkasid neid taas ise valmistama. Teabepäevi korraldab Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit. Tänuväärsed tööd käsitöömeistrite koolitamisel teeb Viljandi Kultuuriakadeemia.

1935. aastal arvas Rasmus Kangro-Pool artiklis *Rahvariide põhimõttelisi küsimusi* (Taluperenaine, 1935. nr. 3) järgmist:

Rahvuspühade piduriietuseks olgu rahvariie võimalikult ajaloolises puhtuses ja neis rikkalikes teisendeis, mis rahvas meile on annud maakondade järele ning ka teistel kaalutlustel (mõrjsa, neiu, naine, noor või vana naine jne.). Ma ütlen võimalikult, sest täit ajaloolist täpsust ei saa pidada juba puht tehnilisil põhjusil. Riie võib olla painduvam, kukkuvam, aga vorm, lõige, värv jäägu samaks.

ESTONIAN NATIONAL COSTUMES IN THE NATIONAL LIBRARY

National costumes are said to characterise not so much the whole nation than a specific geographical region. Their task was to indicate the wearer's position in the particular community and they were mostly made of local materials easy to prepare or obtain. Within the community national costumes divided people into groups: clothing differentiated between a married woman and a maid, a young and an old man. These clothes were worn on special occasions – Sundays, national holidays and important community rituals like weddings. According to costume history researchers **Friedrich Hottenroth** and **Auguste Racinet**, national costumes have never been an entirely static phenomenon but the pace of their change has been slow (*Mida kanti, millal kanti*. Tallinn, Tänapäev, 2008).

Estonian national costumes are mostly known from museum collections which date back to the 19th century. In Estonia, national costumes have been the traditional clothes of countryfolk. They acquired a special meaning during the National Awakening period and became a symbol of Estonian national identity. The earliest printed records of Estonian national costumes are a few pictures and descriptions in foreign publications. One of the first images depicting an Estonian national costume was printed in the book *Omnium pene Europae, Asiae, Africae atque Americae gentium habitus*, published in Antwerp in 1577. *Das Frauentrachtenbuch* by Jost Amman, published in Frankfurt in 1586, contains 122 wood engravings, three of them portraying a Livonian woman. The book has been issued as an offprint in 1972.

Estonian national costumes have also caught the eye of travellers. A picture of a wedding ride with Estonians in their folk costumes can be found in *Viel Vermehrte Moscovitische und Persianische Reise-Beschreibung* by **Adam Olearius**, published in Hamburg in 1656. The same picture has also been printed in a couple of later publications. *Beschreibung aller Nationen des Russischen Reichs* by **Johann Gottlieb Georg**, published in St. Petersburg in 1776-1780, contains illustrations of two women's costumes from North-Estonia. In many pictures Estonian national costumes contain elements from Livonian and Latvian national costumes. The journal *Русский Художественный Листокъ* (No 30, 1853), published in St. Petersburg by V. Timm, contains a drawing of adults and children in the national costumes of Harjumaa county. **Friedrich Sigismund Stern**, who worked in Arensburg as a drawing teacher, portrayed the national costumes of Saaremaa island. *Album Öselscher Bauertrachten*, published in Riga in 1914, contains 13 colour prints of people from Saaremaa in national costumes.

In the 19th century, a woman's national costume consisted of a white linen shirt, woollen skirt and jacket. Married women wore an apron and headwear, maidens were bareheaded or wore a wreath with ribbons. Men put on a white linen shirt, shortcoat, vest and tall felt hat. The clothes of different regions differed in certain details which divided Estonian national costumes into four large groups: North-Estonian, South-Estonian, West-Estonian and the islands.

A thorough research into Estonian national costumes was carried out by **Axel Olai Heikel** who travelled in Estonia and Livonia in 1885-1902 to collect material for the Finnish National Museum. His research *Die Volkstrachten in den Ostseeprovinzen und in Setukesien* (Helsinki, 1909) covers the topic in depth. The Learned Estonian Society organised the collecting of national costumes already in 1894-1895; an outstanding contribution to collecting and describing traditional clothes was given by the **Estonian National Museum (ERM) with its correspondents**. The ERM started to publish postcards and postcard collections depicting national costumes. Estonian traditional clothes were also studied by **Ilmari Manninen**, Director of the ERM, who published a history of Estonian national costumes in 1927. He also wrote an exhaustive article *Photos of Estonian national costumes in foreign publications in the past centuries* (Tartu, 1932).

A comprehensive book *Estonian national costumes* by **Helmi Kurrik** was published in 1938; **Harri Moora** wrote *Estonian national costumes from the 19th century and the beginning of the 20th century* in 1957.

In 1981 artist Melanie Kaarma and national costume researcher Aino Voolmaa compiled an extensive volume on Estonian national costumes, containing a manufacturing instruction and paper patterns. In 2008 the Saaremaa National Culture Society in co-operation with the Saaremaa Museum published *National costumes of Saare county*, giving a detailed overview of local traditional clothes.

The motif of national costumes has been exploited in very different times and contexts, ranging from political posters to deeply national-minded books.

The preparation of national costumes became popular with the establishment of the Republic of Estonia, emphasizing the national identity. In 1934 the magazine **Taluperenaine** (Mistress of the Farmhouse) established a committee with the aim of promoting and teaching the making of national costumes. After WW II national costumes were made in the Tallinn Factory of Arts and Craft and the Folk Art Guild *Uku*, both followed the guidelines of the ERM. Song festivals built the need for authentic national costumes. The singing revolution at the end of the 1980s increased the desire to own national costumes and people again took to preparing them. Today the tradition continues: the Association of Estonian Folk Art and Handicraft organises information days, the Viljandi Culture Academy notably contributes to the training of craftsmen.

In his article *Basic issues related to national costumes* (Taluperenaine, No 3/1935) Rasmus Kangro-Pool wrote:

National holidays should be celebrated in national costumes as authentic as possible, in the diverse variants developed in different counties and indicating the different status of the wearers (bride, unmarried or married woman, young or old woman, etc.). Of course, full historical authenticity cannot be achieved, for purely technical reasons. The cloth can be more flexible, dropping better, but the form, cut and colour should stay original.

